

A
MAGYAR NEMZETI STADION
KÉRDÉSE

K I A D J A
A Z O R S Z Á G O S T E S T N E V E L É S I T A N Á C S
1926

ELŐSZÓ.

Az Országos Testnevelési Tanács, *Klebensberg Kuno* gróf kultusz-miniszter nagyszabású kulturprogramját a testnevelés terén, az ő irányítása szerint végrehajtandó, egyik legfőbb és legsürgősebb feladatának tekinti a magyar nemzeti kultúra fellegvárának, a magyar nemzeti érzés, megannyi visszafojtott Magyar Vágy és a várva-várt Magyar Jövendő merész ívelésű templomának mielőbbi felépítését.

Ettől a nemes céltól vezéreltetve a Magyar Nemzeti Stadion létesítése érdekében az Országos Testnevelési Tanács széleskörű társadalmi akciót indított, melynek egyik állomása volt dr. *Diem Károlynak*, a kitűnő berlini szakférfiúnak általános érdekű előadása.

Az ország Főméltóságú Kormányzója személyes megjelenésével tüntette ki ezt a kitűnő előadást, melyet a stadion-kérdés legavatottabb szakértője tartott.

Ezzel az államfő külső kifejezést adott a kérdés iránti meleg érdeklődésének s annak, hogy é nagy nemzeti ügy mielőbbi megoldására *különös* súlyt helyez.

Az OTT főtítkára a Magyar Nemzeti Stadion kérdésének jelenlegi állását ismerteti az alábbiakban.

Legyen szabad ez alkalommal hazafias reménységgel és büszkeséggel eltelve megkockáztatnom azt a kijelentést, hogy a nagy nemzeti ügy teljes sikerét, legyőzhetetlen akadályok kétségessé többé már nem tehetik.

Budapesten, 1926. Mindszent hava.

Karafiáth Jenő

az Országos Testnevelési Tanács
elnöke.

I. MIÉRT VAN SZÜKSÉG NEMZETI STADIONRA?

A világháború befejezése óta a magyar testnevelés ügye óriási lépésekkel halad előre. Az utolsó pár évben oly hatalmas alkotások kerültek tető alá, melyekre egy évtized előtt még gondolni is alig mertünk volna.

A testnevelési törvény megalkotása, a Testnevelési Alap visszaállítása s jövedelmének megnövelése, a Testnevelési Főiskola felállítása, a kötelező testnevelés bevezetése, a főiskolai hallgatók kötelező testnevelése, sporttelepek és uszodák tömeges létesítése nagy lendületet adtak a testnevelés ügyének és áldásos hatásukkal értékes és biztos zálogai lettek a szebb magyar jövőnek. Csak egy nagy feladat megvalósításával maradtunk mindeddig adósok: a *Nemzeti Stadion* felépítésével, ami pedig már évtizedek óta sarkalatos pontja a testnevelési programnak és egyszersmind leghőbb vágya a sport igaz barátainak. E nagy probléma megoldásának a háború előtt két nagy akadálya volt: a pénz és a megfelelő terület hiánya. E két nagy akadály közül az első, vagyis a szükséges tőke megszerzése talán ma már nem ütközik legyőzhetetlen nehézségbe. A testnevelési adó hozadéka s a Testnevelési Alap tartalékai, valamint a feltétlenül elvárható nemzeti áldozatkészség megnyilatkozása, nem különben a magántőke máris mutatkozó érdeklődése immár lehetővé tennék az építkezés haladéktalan megkezdését, ha az érdekelt hatóságok egy minden tekintetben megfelelő területben *végre* meg tudnának állapodni.

A Nemzeti Stadion létesítését szorgalmazó hatóságok gyakran találkoznak azzal a kijelentéssel, hogy tulajdonképpen miért is van szükség egy sok milliárdba kerülő Nemzeti Stadionra, mikor ott vannak az üllői-úti és hungária-úti nagy sporttelepek, melyek ugyanannyi vagy még több embert képesek befogadni, mint pl. az athéni vagy stockholmi stadionok s amelyek némi átalakítás és kibővítés után minden tekintetben alkalmasak lennének egy Budapesten megrendezendő olimpiad lebonyolítására.

Az így érvelőknek teljesen igazuk volna, ha a *Nemzeti Stadionnak* nem lenne egyéb feladata, mint hogy egy esetleges budapesti olimpiad lebonyolításának lehetőségét biztosítsa. Ámde akik így gondolkoznak, akik a Nemzeti Stadionban csak egy nagy sportarénát látnak, azok nem fogják fel helyesen a *Nemzeti Stadion*

eszméjét, nem érzik át kellően annak nagy jelentőségét s nem értik meg jól magasztos céljait.

A mi elgondolásunkban a *Nemzeti Stadion* nemcsak egy hatalmas és díszes versenypálya lenne, hanem egyúttal a magyar testnevelésügy megszentelt csarnoka és erős fellegvára. Itt lennének egyesítendőek mind azok az intézmények, melyeknek végső célja a magyar testi kultúra előbbre vitele s teljes diadalra juttatása.

Itt nyernének otthont a testnevelés ügyének legfőbb szervei: az Országos Testnevelési Tanács, a Magyar Olimpiai Bizottság és a saját otthonnal nem rendelkező magyar sportszövetségek. Itt nyerne méltó és végleges elhelyezést a Testnevelési Főiskola és a vele kapcsolatosan létesítendő testnevelési nyilvános könyvtár, az oktató sportfilmek bemutatására szolgáló vetítőterem, valamint a sportmúzeum is. A hatalmas tribünök alatti helyiségek a már felsorolt intézményeken kívül még bőven elégségesek lennének egy téli fedett versenyuszoda s egy zárthelyi versenyek lebonyolítására alkalmas sportcsarnok elhelyezésére, melyben torna-, vivó-, birkózó-, boxoló- és tenniszversenyek lennének a téli hónapok alatt megrendezhetők. Ugyancsak itt lennének a külföldi és vidéki vendégek elhelyezésére szolgáló lakószobák és étkezőhelyiségek. A Stadion porondja pedig a szorosabb értelemben vett sportmérkőzéseken kívül kitűnő keretül szolgálhatna mindenféle ünnepélyek, felvonulások, levente- és cserkész bemutatók, lovasversenyek sőt művészi előadások megtartására is. Az athéni olimpiad alkalmával a Stadionban óriási közönség előtt adták elő szabad ég alatt Sophokles tragédiáit, míg Stockholmban a svéd énekkarok hangversenye gyönyörködtette a világ minden részéből egybegyűlt közönséget.

Ha a Nemzeti Stadion rendeltetését ily szemszögből nézzük, nyilvánvalóvá lesz, hogy a Stadiont nem építhetjük a főváros külső periferiáira, hanem annak a város minden pontjáról jó és gyors közlekedést biztosító helyen kell létesülnie.

E feltétel eleve kizárja azoknak a területeknek az igénybevételét, melyeket a főváros határain kívül ajánlottak a Stadion céljaira. Ezekkel tehát nem is óhajtunk bővebben foglalkozni.

Mielőtt az egyes komolyan számbavehető területek ismertetésére rátérnénk, néhány szóval meg kell emlékezni a Stadionmozgalom múltjáról.

2. KÜZDELEM A NEMZETI STADIONÉRT.

A *Nemzeti Stadion* megvalósítására irányuló törekvés oly régi, mint az új életre keltett olympiai játékok eszméje.

Több mint másfél évezredes szünet után 1896-ban rendezték meg az első modern olympiai játékokat Athénben, a rekonstruált antik Stadionban. Egy dúsgazdag görög mecénásnak, *Averoffnak* a bőkezősége tette lehetővé a görög Stadion felépítését s ezzel az olympiai játékok újjáélesztését.

Az athéni Stadion, ha sportszempontról nem is tökéletes, felejthetetlen benyomást gyakorol a nézőre hatalmas arányaival, klasszikus szépségű oszlopsoraival és hófehér márványból készült lépcsőzetes padsoraival.

Az Athénben járt sportemberek leírásai nyomán megindult a mozgalom, hogy a magyar sport is méltó otthont találjon egy létesítendő Stadionban. A legelső terv a *Vérmezőt* jelölte meg a legalkalmasabb környezetnek s a Magyar Olympiai Bizottság lépéseket tett a katonai kincstár tulajdonában levő terület megszerzésére. A Magyar Olympiai Bizottság elnöke és társelnöke, Andrassy Géza gróf és Múzsza Gyula, egyenesen I. Ferencz József királyhoz fordultak kérelmükkel, aki a bemutatott terveket nagy érdeklődéssel tekintette meg és biztató választ is adott. Sajnos, az utolsó pillanatban Terstyánszky, az akkori budapesti hadtestparancsok tiltakozása folytán a MOB kérelmét mégis elutasították. Annál lesújtóbb volt a balsiker, mert az 1911. évi olympiai konferencián Budapest lett az 1920. évben rendezendő olympiai játékok színhelyéül kijelölve.

A világháború kitörése hosszú időre véget vetett a Stadion-mozgalomnak s az olympiai játékok megrendezésére szerzett jogunk is kitolódott a bizonytalan jövőbe.

Alig állt azonban helyre az állami rend a forradalom és a bolsevizmus lezajlása után, nyomban megint szőnyegre került a *Nemzeti Stadion* ügye. Immár törvényes rendelkezés: az 1921. évi Lili. t.-c. 8. §-a parancsolóan foglalkozott a nagy nemzeti üggyel.

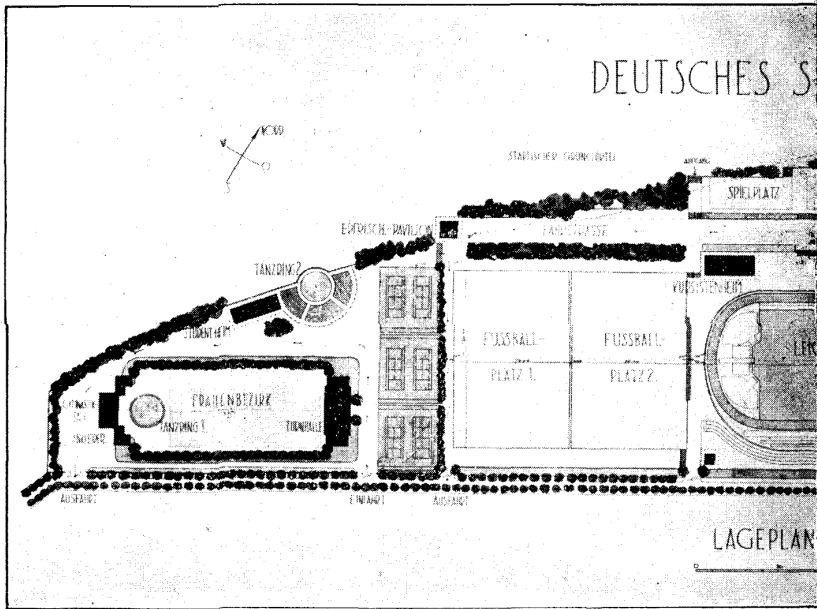
A testnevelési törvény szerint ugyanis „az állami pénzügyek rendezése után a nemzetközi megbízás alapján rendezendő olympiai játékok valamint egyéb nagyobb szabású ünnepek és mérkőzések megtartására Budapesten Nemzeti Stadiont kell létesíteni.

Ekkor azonban már az Országos Testnevelési Tanács a kezdeményező s az új elgondolásban a kizáróan olympiai célokat szolgáló Stadion helyébe, az egyetemes sportfórum eszméje lép.

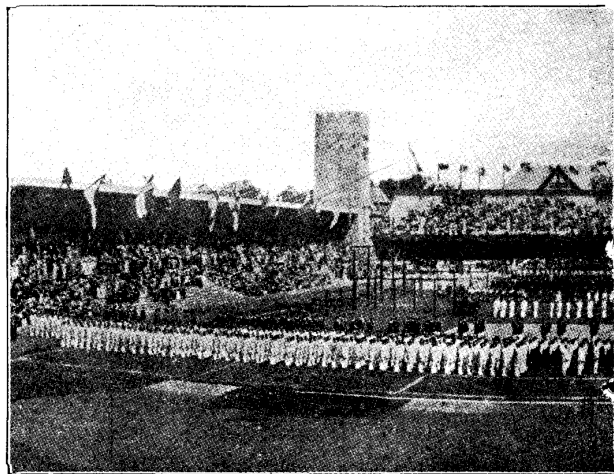
Az O. T. T. első gondolata az elhelyezésre ugyancsak a Vérmező volt. A helyzet annyiban javult, hogy a székesfővárosnak sikerült a Vérmező tulajdonjogának mindig vitás kérdésében a katonai kincstárral szemben előnyösebb helyzetbe kerülni. Amellett a honvédelmi miniszteri székbe Belitska Sándor személyében a testnevelés ügyének megértő és jóindulatú pártfogója került, úgy hogy a kedvező döntésre minden remény meg volt.

A honvédelmi minister hajlandónak nyilatkozott a Vérmező északi felét a Stadion céljaira átengedni, de egyrészt az építészek aggályai, kik a felajánlott területet kicsinynek tartották, másrészt a székesfőváros városrendezési ügyosztályának tiltakozása, valamint bizonyos katonai szempontok újabb előtérbe kerülése ezúttal is megghiúsították ezt a megoldást. Az érdekelt szakkörök azonban az ismételt balsiker dacára sem adták fel a reményt, hogy minden nehézség ellenére is a *Vérmezőt*, mint a Nemzeti Stadion elhelyezésére, vitán felül legalkalmasabb és legméltóbb területet előbbutóbb mégis sikerülni fog megszerezni. Közben azonban más elhelyezési lehetőségek keletkeztek.

A székesfőváros szabályozási tervében a *Nemzeti Stadion* céljaira már a háború előtt is a fogaskerekű vasút állomásával szemben levő terület, az egykori Drasche-féle téglagyár telke volt kijelölve. A téglagyár kitelepítése után itt óriási, 10—12 méter mély anyaggödrök maradtak, melyeket lassankint salakkal és szeméttel töltöttek fel. A terület a háború előtti alakjában elég nagy lett volna a *Nemzeti Stadion* céljaira, fekvése eléggé központi s megközelíthetősége is tűrhető volt, kies környezete s kitűnő levegője pedig egyenesen predesztinálták erre a célra. Sajnos, a Vérmező megszerzésére irányuló akciókra elpazarolt évek s a háború hosszú idő tartama megváltoztatták a helyzetet. A telek egy részét felparcellázták és körülötte villasor épült. Másrészt a terület északi szélén húzódó magaslaton földcsuszamlások mutatkoztak, melyeknek megkötése nagy költséggel járna. Egy az 1925 év tavaszán megtartott helyszíni szemle arról győzte meg az illetékes köröket, hogy a Drasche-telek ma már csak óriási áldozatok árán volna a *Nemzeti Stadion* céljaira alkalmassá tehető. Ki kellene sajátítani s lerombolni több modern, új épületet, azonkívül szabályozni és biz-

A Deutsches S...

A stockholm

tosítani kellene a határoló hegyoldalt, azonkívül a feltöltött területen nagyarányú és költséges alapozásra volna szükség. Mindezek az okok arra késztették az O. T. T.-ot, hogy más alkalmas terület után kutasson.

*

A proletárdiktatúra egyik legsürgősebb tennivalója tudvalevően az volt, hogy felszántotta a lóversenytér gyönyörű pázsitját és kiirtotta a nyergelőtér árnyas kis ligetét. A pompás kis paradicsom egy hepe hupás, poros, szemetes területté változott, melyet mostani alakjában már nem lehet sokáig megtűrni a főváros belterületén. Ennek a területnek az Aréna-út és Thökölyi-út összehúzóelérésénél elterülő része központi fekvésénél és kitűnő megközelíthetőségénél fogva kitűnően megfelelné a Stadion céljainak. A Székesfővárosnak azonban más tervei vannak ezzel a valóban nagyon értékes területtel, melynek egyrészt különben a MÁV is igényt tart a keleti pályaudvar kibővítése céljaira, úgy hogy sajnos elenyészően csekély a remény, hogy ez a feltétlenül alkalmas terület a *Nemzeti Stadion* céljaira megszerezhető legyen.

*

A ligettelki dűlőben felépült új lóversenytér mögött, Kőbánya közelében a Székesfőváros jókora területet engedett át pár év előtt a Budapesti Torna Clubnak sporttelep céljaira. A BTC ide nagy atletikai, football és kerékpár-pályát akart építeni, de a földmunkálatok egy részének elvégzése után elfogyott a rendelkezésére álló tőke s az építkezés abban maradt. A BTC ezek után felajánlotta a területet az OTT-nak a Nemzeti Stadion céljaira, de egy helyszíni szemle eredményeképpen az OTT nem reflektált a pályára. Eltekintve a sivár környezettől, a közlekedési nehézségek itt oly nagyok, hogy ettől a megoldástól el kellett tekinteni. A pályához ugyanis egyetlen villamos sínpár vezet, mégpedig ugyanaz, mely a lóversenytér és az MTK pálya forgalmát bonyolítja le s amely a versenyszézonban már most is túl van terhelve.

*

A tervezetések során szóba került a Szent Margitsziget is melynek budai oldalán, az újonnan feltöltött területen a *Nemzeti Stadion* ugyan kényelmesen el volna helyezhető, de a sziget zárt jellege és a gyógyfürdőt használó betegek nyugalma alaposan veszélyeztetve volna a versenyek közönsége által és a tribünök hatalmas tömegei sem illenének bele az intim környezetbe.

Az Újlaki Téglagyár telke, mely bizonyos feltételek mellett megszerezhető lett volna, környezeténél és az odavezető utcák szűk voltánál fogva ugyancsak alkalmatlannak bizonyult.

Eredeti ötletet vetett fel Manno Leonidas, aki a Nemzeti Stadiont az újpesti Szűnyogszigetre szeretné helyezni s ott a vízi sportnak is otthont óhajt biztosítani. Az idei nyári árvíz megmutatta ennek a tetszetős tervnek a fő gyengéjét: a sziget közepe az árvíz szintje alatt fekszik és áradás alkalmával a feltörő talajvíz elborítja. Csak milliárdokba kerülő feltöltési munkálatok után lehetne itt az építkezés megkezdésére gondolni, amellet ez a hely túl messze is van a főváros szívéből.

A székesfőváros városrendezési osztálya az itt felsorolt megoldások egyikét sem helyeselte s azokkal szembe helyezte a saját újabb ideáját: a Nádor-kertet, melyet a Székesfőváros tulajdonképen a botanikus kert céljaira szerzett meg, de amelyen az ügyosztály véleménye szerint egyúttal a *Nemzeti Stadion* is el volna helyezhető. Ez a terv mindenestre komolynak látszott. Igaz ugyan, hogy az összekötő vasúti hid környéke ma még elhagyatott és sivár, közlekedési viszonyai kezdetlegesek, de kétségtelen, hogy a főváros fejlődése a jövőben a Lágymányos felé mutat és a Boráros-téri híd felépítése után ez a terület a város középpontjából kényelmesen és gyorsan lesz megközelíthető. Azonban a kultuszminiszter Urnak a helyszínen kifejezésre juttatott véleménye szerint a Nádor kert területe nem elég nagy a fűvészkert és a *Nemzeti Stadion együttes* elhelyezésére, annál kevésbbé, mert a tőzsomszédságában levő villamostelep kibővítésére is szükség van s az ehhez megkívántató területet is a Nádorkert déli részéből akarják elvenni.

*

Legújabban felmerült az a terv, hogy a Nemzeti Stadion részére meg kellene szerezni a Lágymányosnak az összekötő vasúti hídtól északra elterülő részét, ahol az 1896-i kiállítás alkalmával a „Konstantinápoly Budapest” néven ismert mulatóhely volt s melynek a Duna felőli alacsonyabb része még ma is víz alatt áll, míg a Budafoki-út felé eső magasabb részét bolgár kertművelésre használják.

Már az első pillantásra is megállapítható ennek a területnek sok tekintetben alkalmas volta. A Duna közvetlen közeiében, a budai hegyvidék lábánál feküdvé, környezete és levegője egyaránt kifogástalan. Vele szemben torkollik ki a Dunapartra a Nagykörút, a pesti utcai forgalom főútjére, melynek folytatása lesz a Boráros térre tervezett hetedik Duna-híd, mely közvetlen kapcsolatba hozza ezt a vidéket a főváros szívével.

Karafiáth Jenő felvételek.

KlebelsbergKunó gróf kultuszminiszter Stadion szemléje
1926. tavaszán az állandó kiállítás területén.

De addig míg ez a híd kiépül, egyrészt a Budafoki-úton vezetendő villamos szárnyvonal, másrészt a közvetlenül mellette elhúzódó kelenföldi MÁV fővonal, valamint a Duna felől a hajójáratok kielégítő megoldást biztosítanak a közlekedésre. A terület nyugati része pedig oly magas, hogy ott az építkezés rövidesen megkezdhető volna.

A fővárosi szabályozási tervekben ez a terület az állandó kiállítások céljaira van fenntartva. Ez a körülmény azonban nemcsak, hogy nem zárja ki, sőt egyenesen kívánatosná tenné, hogy a *Nemzeti Stadion* is ide kerüljön. Az embersportok iránti érdeklődés világszerte terjed s rohamosan nő. Bátran el lehet mondani, hogy ma a sportversenyek állnak a nagy tömegek érdeklődésének homlokterében. Az összes színházak, mozik s egyéb mulatóhelyek együttvéve sem mutathatnak fel oly látogatottságot, mint a külön-

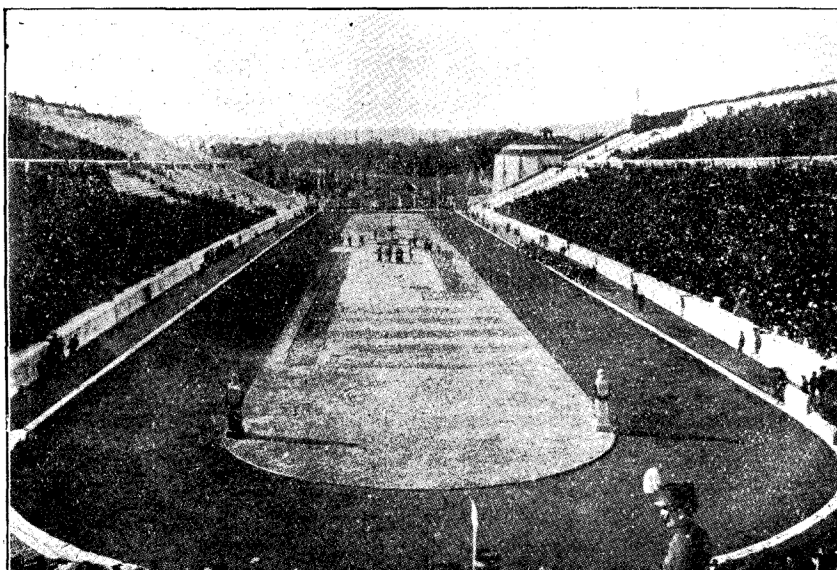
féle sportattrakciók. Ép ezért a kiállítások ma már mindenütt igyekeznek különféle sportattrakciók révén látogatottságukat gyarapítani. Az 1908 évi londoni olimpiad tulajdonképpen az ugyanakkor rendezett franco-british kiállítás egyik attrakciója volt. Ez a franco-british kiállítás, melyen a francia és angol gyarmatok természeti kincseit s iparát mutatták be, a Sheperds Bush nevű parkban volt s ugyanott, közvetlenül a kiállítási terület mellett épült fel Királfői Imre volt hazánkfia tervei szerint a hatalmas Stadion, a legnagyobb az eddig látottak közül. A két év előtt Londonban, a Wembley-parkban rendezett nagy kiállítás alkalmával ismét bekapcsolták a sportot, mint főattrakciót s ekkor megépült a kiállítási terület mellett a Wembley-Stadion, Londonnak jelenleg legnagyobb s legmodernebb versenypályája.

Mint ezek a példák is mutatják, a Stadionoknak kiállításokkal való összekapcsolása nem új dolog s a gyakorlatban jól bevált. A kiállításokat látogató közönség a sportversenyek révén új szórakozáshoz jut s a véletlen alkalom olyanokat is becsábít a versenyre, kik a sporttal addig mitsem törődtek. Viszont az óriási sportközönség jelentős része ugyan csak megragadja a kedvező alkalmat s a verseny után a kiállítást is megtekinti, ami különben észébe se jutott volna.

A Budapesti Kereskedelmi- és Iparkamara, mint az állandó kiállítások rendezésére hivatott szerv, belátta ugyan ennek az érvelésnek helyességét s az OTT felszólítására késznek nyilatkozott a tárgyalásokra, de a *Nemzeti Stadion-nak* a szóban forgó területen leendő elhelyezésének eszméjét csak akkor hajlandó magáévá tenni és annak megvalósítása érdekében az OTT-al karöltve eljárni, ha a többi terület feltöltésére és szabályozására nézve megfelelő garanciát kap. Miután ily garanciák kieszközlése nem lehet az OTT. feladata, ez a megoldás is a nehezebben megvalósíthatók kategóriájába sorolható. Egy további nehézsége még e tervnek, hogy a szükséges terület egy része magántulajdonban van.

3. KÜLFÖLDI STADIONOK.

Az első modern Stadion, mint már említettük Athénben létesült a múlt század kilencvenes éveiben s itt rendezték 1896-ban az első modern olympiai játékokat. A Stadion Athén város belterületén, az Ilissos folyó partján, egy patkóalakú völgyben épült olyformán, hogy lépcsős nézőtere a két hegyoldal lejtőjére támaszkodik. Fedett ülőhelyei nincsenek, az egész hatalmas patkóalakú építmény fehér márvány lépcsősorokból áll, melyek 47 ezer nézőnek nyújtanak ülőhelyet. A kétoldalt húzódó hegyoldalak jóval magasabbak, mint a Stadion legfelső padsora s innen 20—25

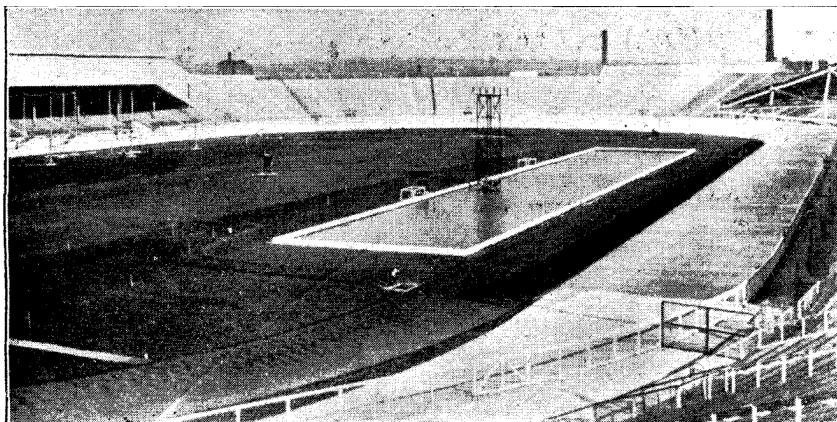

Az athéni Stadion.

ezer ingyen néző szemlélte a versenyeket. A patkóalakú építmény két szárnyát remek korinthusi oszlopokból álló kapuzat köti össze. Amily fenséges és megragadó a Stadion klasszikus képe, épp oly célszerűtlen és alkalmatlan a pálya athletikai versenyre, labdarúgásra pedig egyáltalán nem használható. A régi klasszikus arányokat ugyanis szigorúan megtartották s így a két egyenes közel 200 méter hosszú, míg az egyeneseket összekötő félkörök sugara

mindössze $12 \frac{1}{2}$ méter, tehát oly éles kanyarodót képeznek, melyen lehetetlen teljes gyorsasággal futni. Ennek megfelelően az athéni olimpiádokon a futóversenyekben elért időeredmények igen gyengék voltak. A pálya keskeny voltánál fogva pedig ebben a Stadionban footballmérkőzést nem is lehet tartani.

Fedett ülőhely nincs s így a nézők teljesen ki vannak téve úgy a forró napnak, mint az esőnek. Mindezeknél fogva az athéni stadion egy érdekes műremek, de semmiesetre sem szolgálhat mintául egy modern Stadion számára.

A londoni Stadion.

Az 1908. évi londoni olimpiai játékok alkalmából a Sheperd's Bushban épített kolosszális Stadion iskolapéldája volt annak, hogy semmit sem szabad túlzásba vinni. E Stadion versenypályájának külső kerülete a 660 yardos (603.24 m.) kerékpárpálya volt emelt fordulókkal; ezen belül volt a 8 méter széles salakpálya $586^2/y$ yard területtel futóversenyek céljaira. A salakpályán belül, a főtribün előtt egy 100 méter hosszú és 15 méter széles úszómedence következett, majd e mögött a 60×120 méteres gyepest belső tér, melyen a dobó és ugróversenyeket, a tornát, footballt és birkózást bonyolították le.

Ezt az óriási pályát vasszerkezetű, javarészt fedett tribünök vették körül 66.288 ülőhellyel. Az építési költségek 44.000 font sterlingre rúgtak, ami magyar pénzben $15 \frac{1}{2}$ milliárdnak felel meg. Megjegyzendő azonban, hogy ez a Stadion kizárólag versenypályának épült s csupán a tribünök alatt elhelyezett öltöző- és fürdő

helyiségekkel volt ellátva, állandó jellegű intézmények elhelyezésére alkalmas helyiségei pedig nem voltak. Ezt a hatalmas Stadiont még a 6 millió lakosú London sem bírta fenntartani. Még az olympiai versenyek alatt is csak kétszer: a megnyitó napon s a marathoni futás napján telt meg a nézőtér. Az olympiad lezajlása után — éppen óriási méreteinél fogva rendkívüli költséges volta miatt — a sportkörök ritkán vették igénybe. Viszont a fenntartási és adminisztrációs költségek óriásiak voltak s így a háború előtt a lebontását határozták el.

Parisnak három Stadionja is van: a Pershing-stadion, a Colombesi nemzeti Stadion és a pár nap előtt felavatott Jean Bouin Stadion. Az elsőt a világháború alatt az amerikai segítőcsapatok egyik tábornoka, Pershing, építtette az amerikai katonák sportolásának elősegítésére s a háború után az egész építményt a francia nemzetnek ajándékozta. Ez a Pershing Stadion azonban sem méretre, sem kivitelére nézve nem emelkedik felül az üllői-uti sporttelep színvonalán.

Az 1924. évi párisi olympiai játékok lebonyolítására *Colombes* község határában felépített francia nemzeti Stadion sok tekintetben hasonló a londonihoz, csak nem oly szertelen méretű.

Mindenekelőtt kihagyták a kerékpárpályát, ami által elestek a csúf emelt fordulók, melyek a pályának teknőalakot adnak és annak méreteit túlságosan megnagyítják, másrészt a salakpálya is rövidebb: kerek 500 méter a londonival szemben. Az úszómedencét is elhagyták s igen helyesen teljesen különálló uszóstadiont építettek Tourellesben. A gyakorlat ugyanis azt mutatja hogy nem célszerű többféle sportágat egy pályára tömöríteni. Egy olympiad alkalmával még csak lehetséges az együttes megrendezés, de rendszer időkben a sportszövetségek külön-külön szeretik lebonyolítani a maguk nagy attrakcióit s ha ezek részére csak egy pálya áll rendelkezésre, úgy szinte elkerülhetetlenné válik az egymásközi harc a legjobb terminusokért.

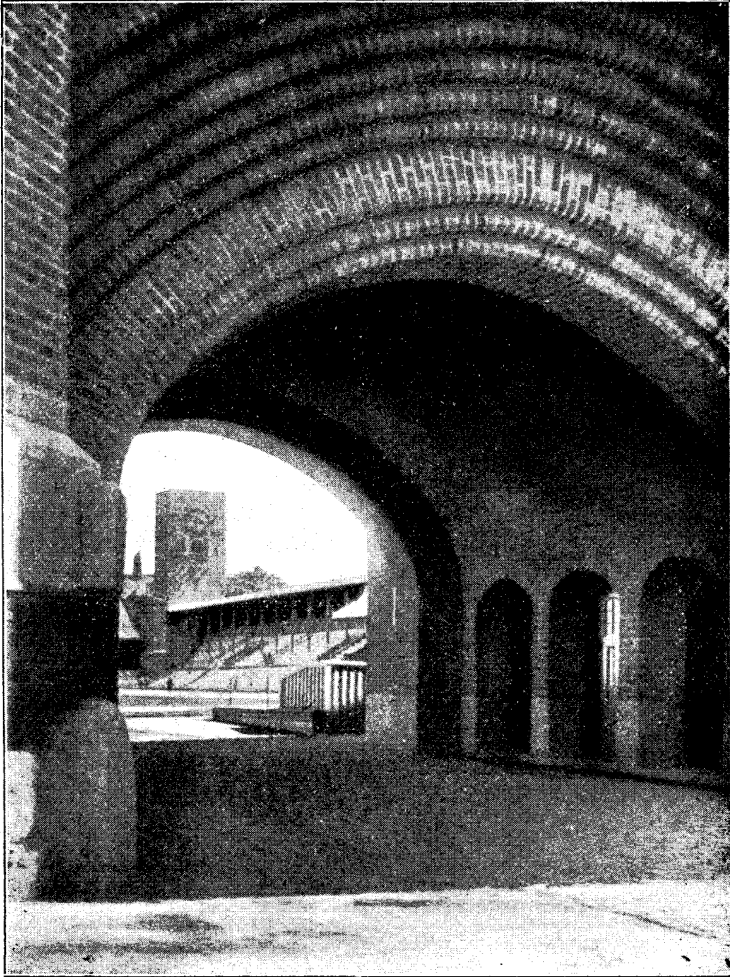
A colombesi Stadion tehát csupán atletikai, torna és labdarugó mérkőzések lebonyolítására épült. Tribünjei sem oly terjedelmesek, mint a londoni Stadioné, mert csak a pálya két hosszoldala mentén állnak fedett vasvázás tribünök, míg a kanyarodok mentén csak fedetlen s részben állóhelyes tribünök vannak. Ép úgy mint a londoni, úgy ez a Stadion is kizárólag versenypálya jellegű, csupán a sportoláshoz szükséges mellékhelyiségekkel.

A salakpálya 500 méter kerületű és 6 futó számára van a szélesség megállapítva. A két fedett tribünön egyenként 10—10 ezer ülőhely van, a kanyarodok mentén 20—20 ezer ember számára van hely, túlnyomólag állóhely. Így az összes befogadó képesség 60.000 ember. Ez a nézőtér még a 3 ½ millió lakosú Paris részére is túl nagynek látszik, hisz még az olympiai játékok alatt sem telt meg soha egészen: így a megnyitó napon mely nagy ünnepek keretében zajlott le, 20.000 fizető néző volt s a bevétel 300.000 frankra rúgott. A remélnél kisebb látogatottság egyik oka bizonyára a Paristól való nagy (23 kilométeres) távolság s a nehézkes közlekedés. A londoni Stadionnal együtt a colombesi is intő példa arra, hogy nem szabad a Stadionokat túlméretezni. Nem egyes ritka attrakciók, hanem az észszerű, *átlagos* igények figyelembevételével kell az állandó építményeket megtervezi. Rendkívüli esetekben mindig lehet póttribünök építésével a férőhelyek számát fokozni, mint az a stockholmi olympiai játékok alkalmával az ottani Stadionban történt.

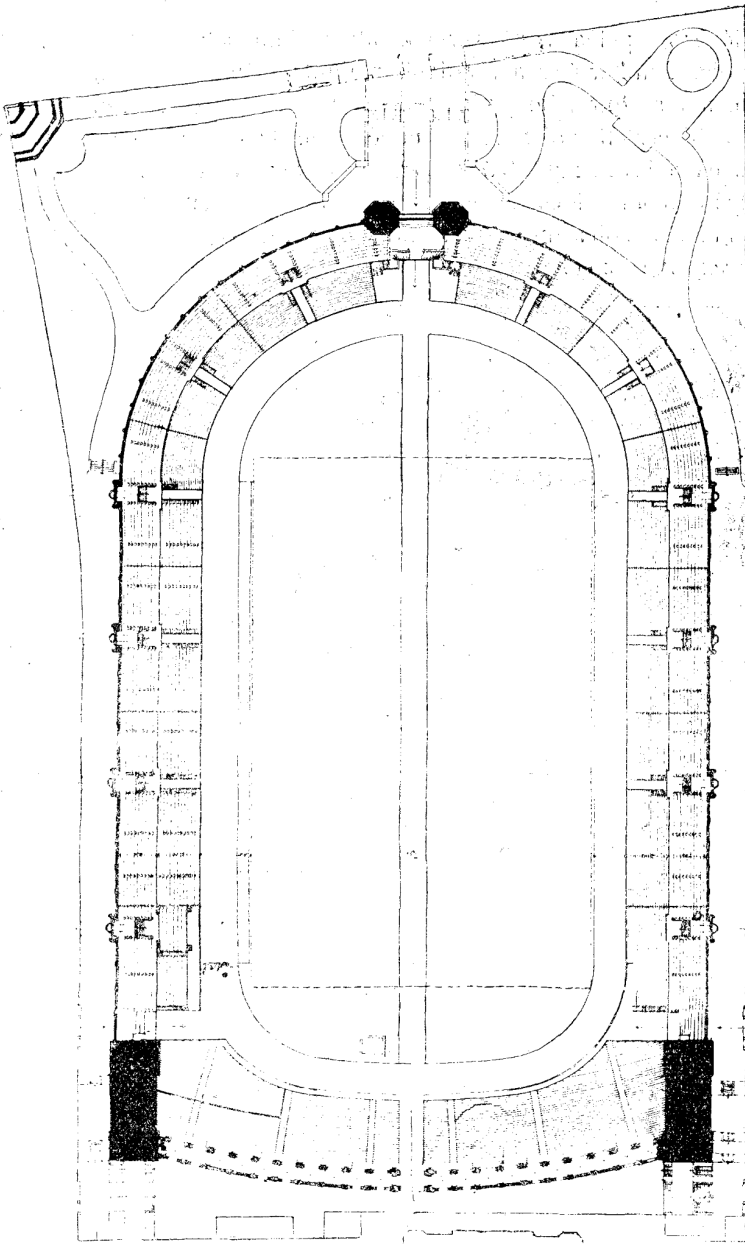
A régebbi Stadionok közül a *stockholmi* felel meg legjobban a mi elgondolásunknak és ez volt Európában az első Stadion, mely maradandó jeléggel és nem kizárólag versenyek lebonyolítása céljából épült. Már külseje is inkább egy skandináv lovagvár, mintsem versenypályára emlékeztet. Nemes anyagból készült és stílszerű tömege kitűnően illeszkedik bele a környező városrész képébe, mert a stockholmi Stadion úgyszólván a város belsejében, a legforgalmasabb útvonalaktól mindössze egy kisebb sétatér által elválasztva épült. Hatalmas tornyaiban és a hozzájuk csatlakozó több emeletes épületrészekben elhelyezést nyertek az összes svéd sporttestületek és a mintaszerűen fenntartott és gondozott Stadion, tényleg központja a svéd nemzeti sportéletnek. Egyedüli hibája, hogy futópályája mindössze 380 méter hosszú, ettől eltekintve azonban ez a Stadion mintaképe lehet hasonló építményeknek ½ —1 millió lakosságú városok részére.

A németek a náluk megszokott alapossággal láttak a Stadion építkezések megvalósításához. Nekik a grunewaldi nemzeti Stadionjukon kívül még legalább 2 tucat más Stadionjuk is van. Ezt az elnevezést azonban nem szabad náluk túl komolyan venni mert ahogy például Németországban minden nagyobb nemzetközi versenyre az olympiai jelzőt alkalmazzák, épügy minden valamire való versenypálya nekik már Stadion. Valójában azonban csak a

grunewaldi érdemli meg ezt a nevet úgy nemzeti jelentőségénél, mint méreteinél fogva és vele csak a kölni és frankfurti legújabbban létesült pályák helyezhetők egy színvonalra. A grunewaldi Stadion azonban — ma már a németek is beismerik — sok tekintetben elhibázott alkotás; szerencsétlen már az elhelyezése is, mert egy lóversenytér belsejében, a terep színe alá süllyesztve épült és csak

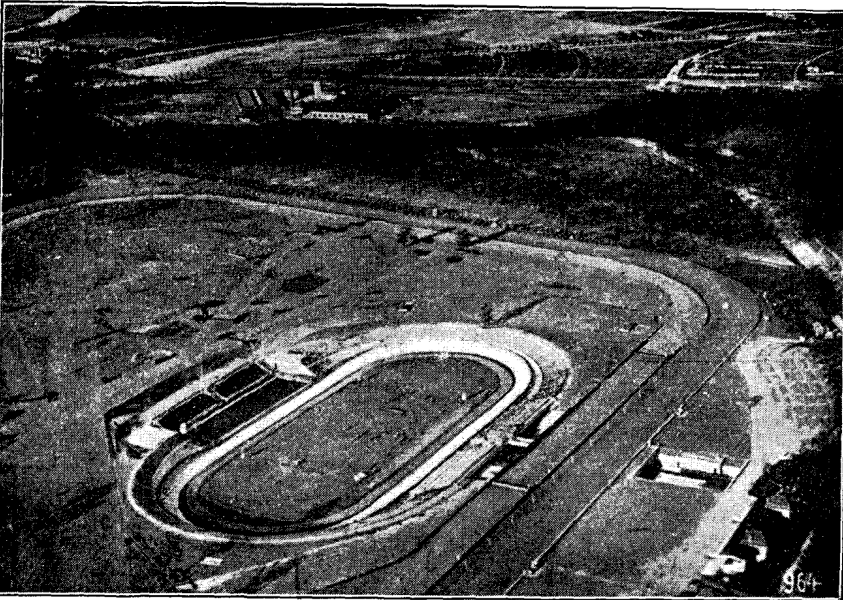

A stockholmi Stadion bejárata.

A stockholmi Stadion alaprajza.

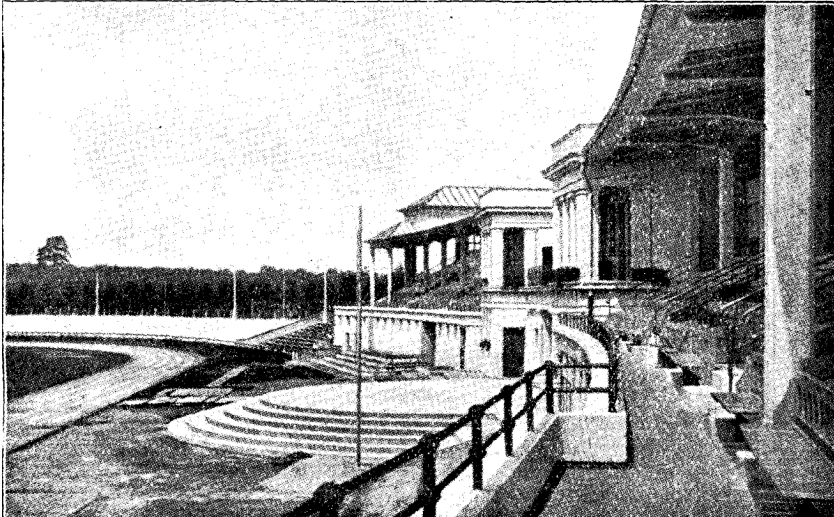
a lóversenypálya alatt vezetett alagutakon közelíthető meg. Oly napokon, mikor úgy a Stadionban mint a lóversenypályán verseny van, a forgalom lebonyolítása nagy nehézségekbe ütközik. A nézőtér süllyesztett volta lehetetlenné tette fedett tribünök emelését, melyek a lóverseny közönség kilátását zavarták volna. A kolosszális pályán tehát nincs egyetlen fedett ülőhely sem és hogy ez mit jelent: azt sohasem fogják elfeledni azok, kik a tavalyi *Öt Város Versenyén* résztvettek és a zuhogó zápor elől az alagutakba voltak

A grunewaldi Stadion.

kénytelenek menekülni és ott órákosszat szorongani. A grunewaldi Stadion célszerűségét kedvezőtlenül befolyásolja annak túlzott mérete, hisz a salakpálya 600 méter kerületű, ezt még emeltfordulós kerékpárpálya övezi úgy, hogy a nagy távolságok miatt a versenyek intimebb részletei nem láthatók. A pálya süllyesztett voltánál fogva természetesen az öltözők és mellékhelyiségek is mind — részben vagy egészen — a föld alá kerültek és így nem elég szellősek és higiénikusak. Hogy maguk a németek sincsenek megelégedve nemzeti Stadionjukkal, azt mi sem bizonyítja jobban, mint-hogy Deutsches Sportforum néven egy újabb nagyszabású alkotás van készülöben, melyben többek között stadionszerű versenypálya

is létesül. Általában a németek Stadionjaik építésénél nem a nagyszabású centrális építményekre, hanem tágas, gyepes és befásított területeken szétszórt sportlétesítmények komplexumára törekednek. Ezeknek a decentralizált Stadionoknak mintaképei lehettek a kölni és frankfurti Stadionok, melyek 30 illetve 50 hektár nagyságú területen a testedzősport minden elképzelhető ágára kiterjedő építményekkel és berendezésekkel valóban páratlan alkalmat nyújtanak e városok lakóinak a testi kultúrájuk fejlesztésére. Természetesen ezek a nagy complexumok nem fekszenek a városok belterületén és így ott még a közlekedési probléma is súlyos tétel. Mi, akik a centralis *Nemzeti Stadion-unkhoz* szükséges 8—10 hektárnyi kis területet sem tudjuk évtizedek óta megszerezni, csak rezignációval és irigységgel gondolhatunk azokra a Budapestnél jóval kisebb német városokra, melyek ily fejedelmi módon tesznek eleget lakosságuk testi kultúrájával szemben fennálló kötelezettségüknek.

A frankfurti Stadion főtribünje.

További közös jellemvonása a német Stadionoknak, hogy a nézőközönség kényelmére megközelítőleg sem fordítanak oly gondot, mint nálunk. Így például az elberfeldi Stadionban, mely a németek egyik büszkesége, 35.000 néző részére van hely, de ebből csak 4.200 ülőhely s ezek közül is csak 1.200 fedett. Az ilyen pályára rossz időben nem mer a közönség kimenni.

Csupán a teljesség kedvéért akarunk még megemlékezni az amerikai Stadionokról, melyek a mi szegényes viszonyaink között példaképpel semmiképp sem szolgálhatnak és csak mint utolérhetetlen álmokképek lebegnek lelki szemeink előtt. A harwardi világhírű Stadion a maga klasszikus tökéletességű márványcsarnokaival és oszlopsoraival, vagy a koloszális kupolákkal környezett chicagói Stadion, — mely csak nem rég volt színhelye az amerikai eucharisztikus kongresszusnak, — vagy a 100.000 néző befogadására épült buenos ayresi Stadion utolérhetetlenül vezetnek a hasonló európai építményekkel szemben, mint ahogy Amerika minden téren” diadalmasan hagyja maga mögött az öreg Európát.

4. A SAJTÓ ÉS A NEMZETI STADION.

(Szemelvények.)

1. NEMZETI ÚJSÁG.

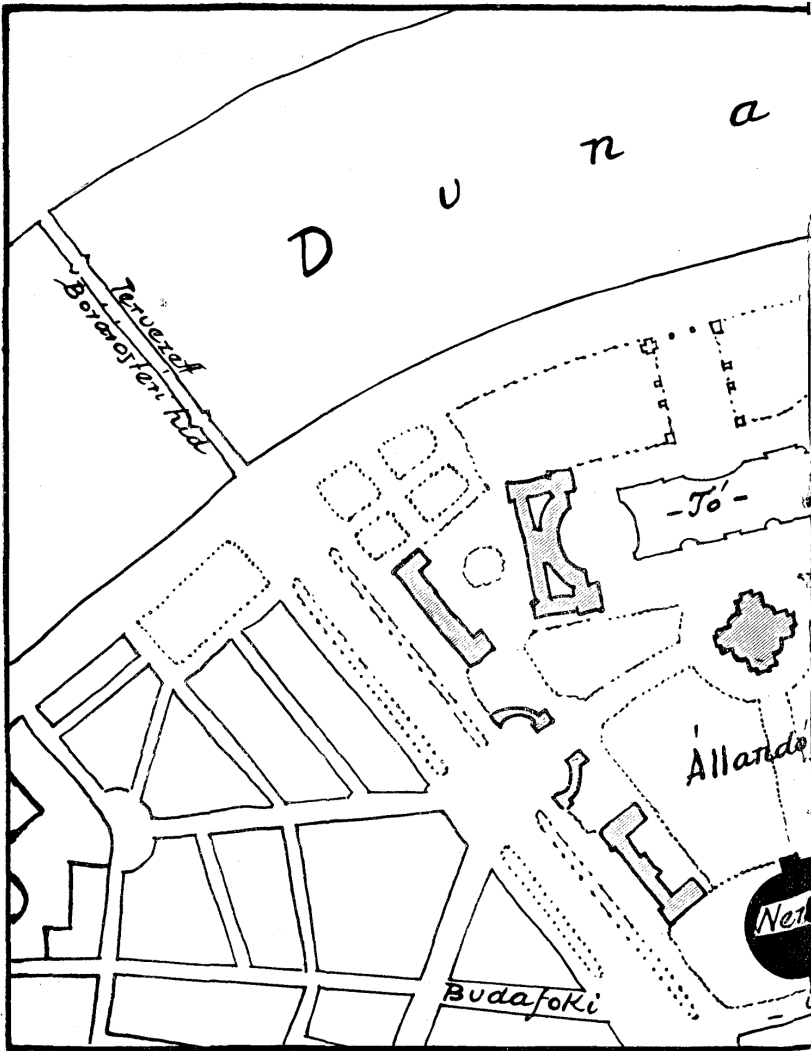
1926. július 9.

MIKOR ÉPÜL FEL A NEMZETI STADION ?

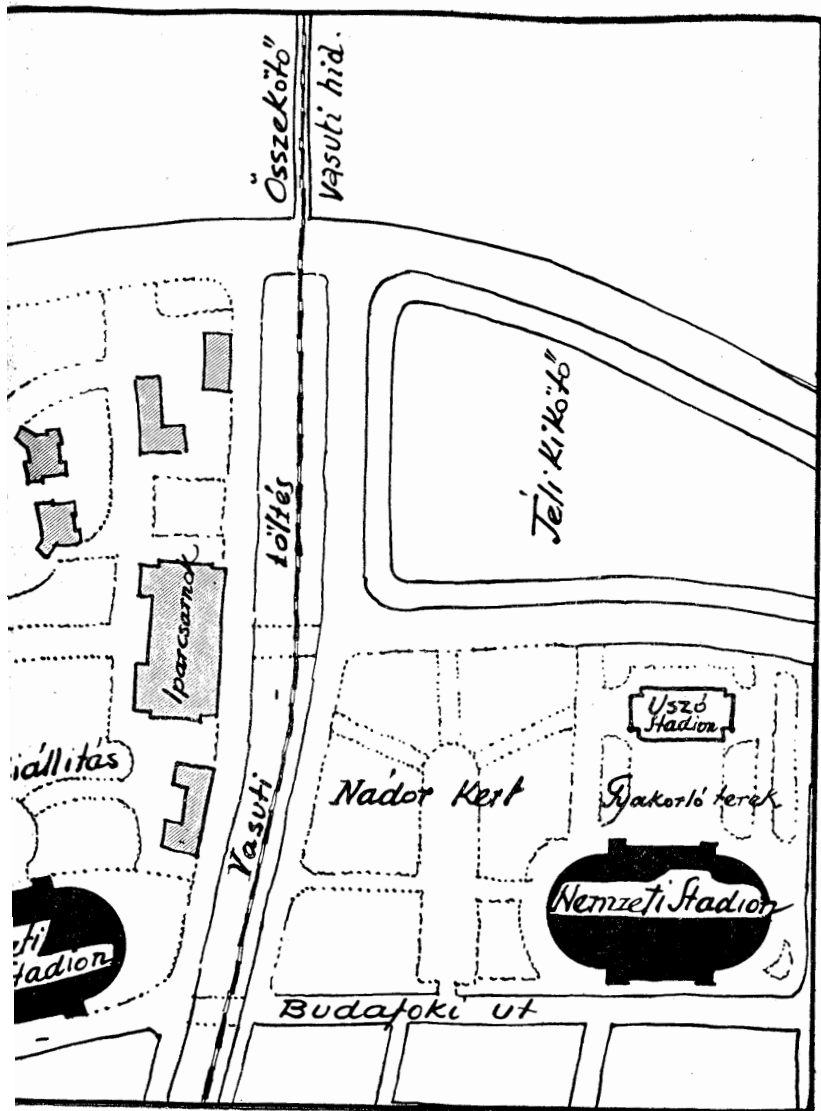
*A Nemzeti Stadion helyét a kultuszminiszter már régen kijelölte.
— Pénz van az építkezésre, de nincs meg a főváros engedélye. —
A munkanélküliséget enyhítené a stadion-építkezés.*

(A Nemzeti Újság tudósítójától.) A Luca-széke megröstelte magát és kiment a divatból, amióta a magyar Nemzeti Stadion kérdése előtérbe nyomult. Ennél lassabban és bizonytalanabban semmiféle alkotás nem készül. Még a békeévekben kijelölte a nemzetközi olympiai bizottság Budapestet az 1920. évi olympiai játékok színhelyéül. Ez történt 1911-ben, miután előzőleg már négy esztendeig küzködött a sporttársadalom vezetősége az olympiai megbízásért. Előttünk négy évvel a németeknek kellett volna megrendezni az olympiai játékokat. Azok 1909-ben kapták a megbízást és *1912-ben már elkészült a grunewaldi mestermű*, a német főváros stadionja. Minálunk az első olympiai magyar győzelem után, tehát 1900-ban felmerült már az az eszme, hogy stadiont építsünk, s ezzel megmutassuk a művelt világnak, hogy megvan a lehetősége a világjátékok magyarországi megrendezésének. Szerencsésen elmúlt egy negyedszázad s a stadion ügye éppen olyan embrionális állapotban van, mint azelőtt. A háború nem lehetett akadályja vagy oka a sporttelep megépítésének. Megmutatták az amerikaiak, hogy *10 hét alatt lehet modern és jól felszerelt sporttelepet létesíteni. Ennyi időbe került a párisi Pershing-stadion elkészítése.* Azóta Paris felépítette *Colombes-ben* a nemzeti stadiont és *Tourelles-ben* külön sporttelepet létesített az úszás számára. Amsterdam is meg fogja csinálni egy esztendő leforgása alatt a holland nemzeti sportpályát, amint a belgák két esztendő alatt megszerezték az anyagi eszközöket, a területet és elvégezték az építkezést is Antwerpenben.

Mindenütt tudnak boldogulni ezzel a kérdéssel, csak nálunk nem. Van a főváros birtokában egy hatalmas térkép, amelyen a székesfőváros területének legkülönbözőbb részein 38 folt jelöli azo-

A Nemzeti Stadion elhelyezése az állandó

íási területen, illetve a Nádorkerthen.

kat a helyeket, amelyek a nemzeti sporttelep felépítésére számításba jöhetnek. Állítólag végig is vizitálták valamennyit. Évekig nem hallottunk egyebet, mint tanácskozást és helyszíni szemlét a Vérmezőtől a Szúnyog-szigetig, a Zugligettől a rákosi homoksivatagig. Be akarták építeni a Margitszigetet, a Városligetet, Népligetet, fel akarták újítani a római amfiteátrumot, szóval minden lehető és lehetetlen gondolat megfordult már az agyvelőkben. Végre akadt egy miniszter, aki meghallgatta a Testnevelési Tanács véleményét, megfontolta azt a nagy hasznot, amit a stadion hoz pedagógiai, sportbéli és egészségügyi oldalon s maga indult meg a probléma megoldásának. *Klebsberg* Kunó gróf kultuszminiszter legutóbb megsejmelte a főváros által ajánlott Nádor-kertet, azt fekvésénél fogva alkalmatlannak találta, de közvetlen közelében *a Sósfürdő mellett, a kelenföldi vasútvonalon innen az állandó kiállítás céljaira szánt óriási térségen*, amelynek ma körülbelül csak egyharmad része van feltöltve, a többi részben még a Duna kiöntése, *alkalmas helyet talált a Stadion céljaira*. A Testnevelési Tanács elnöke a miniszter elhatározása nyomán azonnal érintkezésbe is lépett a kereskedelmi és iparkamara vezetőségével és hamar megegyeztek abban, hogy a Nemzeti Stadion pompásan elhelyezhető a kiállítási területen. Emelni fogja az állandó kiállítás látogatottságát s amellet szépészeti szempontból is nyeresége lenne a területnek.

A Nemzeti Stadion pénzalapját már régen gyűjti a testnevelési alap. *Van is együtt olyan számottevő összeg, hogy a munkálatokat azonnal meg lehetne kezdeni* és az alap jövedelme megengedné, hogy körülbelül két év alatt a stadion építkezése legfontosabb részét befejezhessék. A stadion hamarabb elkészülhetne, mint a kiállítási csarnokok. A körülötte elvégzendő szabályozási és kertészeti munkák megindítanak a kiállítási terület kialakulását. *Több ezer dolgos munkáskezet tudna foglalkoztatni a magyar Nemzeti Stadion és ezzel még létesülése előtt megkezdene hasznos nemzeti munkáját*. Rossz gazdasági viszonyaink között talán mégis csak üdvös volna, hogy ha már a legfontosabb, a testnevelési cél nem érvényesülhet, érvényesüljön a szemmel látható közvetlen haszon elve. Kezdjék meg a stadion-építést, hogy egy csomó kubikos, téglavető, kőfaragó, kőműves, vasmunkás, asztalos, esztergályos, ács és az Isten tudja még miféle mesterember, egy sereg szellemi munkás foglalkozáshoz jusson és így enyhüljön a pusztító nyomor. Ehhez azonban szükséges lenne, hogy a fővárosi bürokrácia meg-

mozdulhasson. Egyénileg a főváros egész vezetősége jól tudja és méltányolja azokat az érdekeket, amelyek a stadion mielőbbi felépítését megkívánják. Tenni azonban nem igen tud érte. A választói névjegyzékek csalafintaságai, a költségvetés labirintusai gyönyörködtetik a városatyákat, lefoglalják a tanács és ügyosztályok munkaerejét, komoly munkára, a munkanélküliség igazi enyhítésére nem jut idő. A Császárfürdő uszodájának újjászületése nem ment egykönnyen országos megmozdulás kellett hozzá, hogy a mai fővárosi káoszról ki tudjon keveredni. A stadion ügyét is támogatja már az egész ország. Egyelőre még csöndben és türelemmel. Ügylátszik, a városi közgyűlés zajában elvész a csöndes kérő szó.

(dr.)

2. NEMZETI SPORT.

1926. szeptember 15.

NEMZETI STADION.

A napi sportesemények összetorlódása folytán kissé háttérbe szorult kérdés ismét aktuálisra vált és a gondolatnak a nemzeti fontossága szükségessé teszi, hogy megálljunk mellette egy pillanatra. Az OTT tudvalevőleg már évek óta munkálkodik azon, hogy a Stadionnak legalább a helyét megszerezze, amikor is azután a már erre a célra megtakarított pénzével hozzáfoghat az építkezésekhez. Rendkívül sok volt a nehézség, mert mindegyik tervbe vett területnek volt valami hibája. Most végre a légymányosi állandó kiállítási területen megtalálták a tökéletes megoldást, amelyhez csak a fővárosnak kell még hozzájárulnia. Az OTT az ügyet támogató Kereskedelmi és Iparkamara küldöttével együtt már el is járt a főváros vezető embereinél és kifejtette ezek előtt Klebelsberg gróf nagyszabású tervét, amely szerint a Nemzeti Stadion az állandó kiállítás területén nyerne végleges elhelyezést. Ezzel a mozgalommal egyidejűleg az OTT meghívta Diem berlini professzort, a kiváló stadionépítőt szakelőadás megtartására, hogy ezzel is népszerűsítse az ügyet. Ugyanakkor legkiválóbb építészeink foglalkoznak a Stadion tervezésével, amelyre egyébként az OTT nyilvános pályázatot ír ki. Minden előkészületről gondoskodás történt tehát, úgy, hogy ha a főváros a telek kérdésében meghozza a döntést, akkor az építkezéshez azonnal hozzá lehet fogni.

Mi a napi események zajlása közepette is rendkívül fontos-

nak tartjuk ezt a kérdést, amelyre a mértékadó tényezők figyelmét szeretnők ráirányítani. Mert a sport alapját van hivatva lerakni az a céltudatos munka, amelynek a testnevelési törvényen és a Testnevelési Főiskolán kívül a Nemzeti Stadion egyik integráns része. És pedig olyan része, amelyben a főváros, az ipar és kereskedelem is erősen érdekelve van a városrendezés és a közmunkák nagy jelentősége révén. Reméljük, hogy ebben a felismerésben valamennyi tényező egyesül és rövidesen tető alá hozza a Nemzeti Stadiont, a gyönyörűen fejlődő magyar testi kultúrának ezt a még hiányzó templomát.

3. SPORThíRLAP.

1926. szeptember 23.

A NEMZETI STADION

magasztos és szép cél, melynek érdekében mindent kell és illik elkövetni. A Nemzeti Stadion ércbe, fába és betonba rögzített akarata a sportnak és maradandó hirdetője minden nemzetek sportkultúrájának. Modern templom, melybe a nemzetek ifjúsága jár áldozni a nemzeti erőnek és fenségnek, melyben minden atléta, futballista és birkózó egyforma áhítattal imádkozik a jövőért.

Aki tehát a Nemzeti Stadion ellen felemelné szavát, az istenkáromló és templomromboló volna. *Miként Rómában egyik templom nem teszi feleslegessé a másikat, mert az áhítat és kegyelet megnyilatkozásának minden oltár kevés, aként létező sporttelepek, hatalmas arénák még nem teszik indokolatlanná egy nagy, impozáns Nemzeti Stadion létesítését.* Nemzeti erőnket, sportkultúránkat, lelki felsőbbségünket fogja hirdetni világszerte, ha mennél több stadionunk, tornatermünk, Császáruszodánk, kerékpárpályánk lesz.

... Mi váltig hirdettük és lelkesedtünk a Nemzeti Stadion eszméjéért és minden erőnkkel és szavunkkal harcoltunk annak létrehozásáért. A Nemzeti Stadiont állami kamatokból, költségvetésileg kell a nemzet egyetemének adófilléreiből felépíteni. Az ilyen stadion méltán viseli a „nemzeti” nevet, mert mindenki filléreiből épül, a milliók áldozatkészségéből mint az egész nemzet oltára, ahová minden polgár elküldi legdrágább kincsét, a fiatalságát, imádkozni e sokat sanyargatott nemzet jobb jövőjéért.

5. HOL ÉPÍTSÜK FEL TEHÁT A NEMZETI STADIONT?

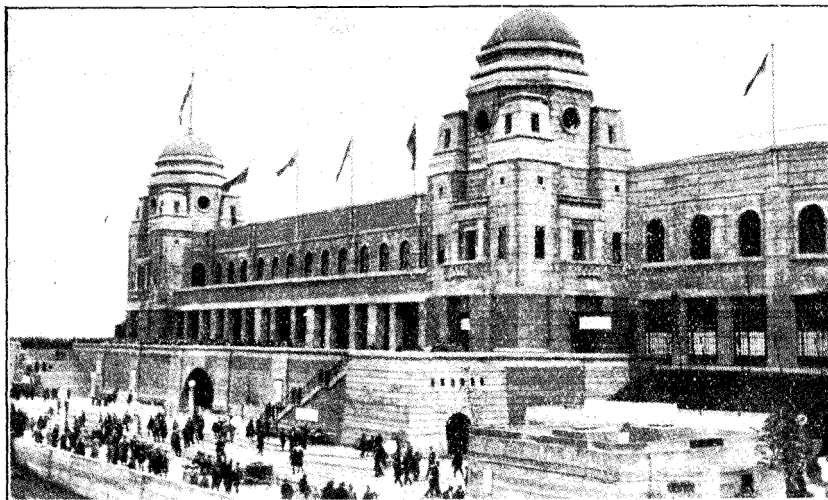
Áttekintve még egyszer a magyar Nemzeti Stadion elhelyezése szempontjából komolyan számbavehető területeket, állapítsuk meg — a legújabb helyzetváltozás alapján — azt a rangsort, mely kívánatosság, célszerűség és reális lehetőség szempontjából köztük fennáll.

Akárhány újabb kombináció merült is fel, egyre jobban bebizonyosodott, hogy mégis csak a Vérmező az a terület, amelyen a *Nemzeti Stadion-nak* a fentiekben vázolt feladatai és céljai 100%-ig teljesülést nyerhetnek. Minden előnye meg van ez elhelyezésnek és nem hozható fel ellene más, mint a terület megszerzésének nehézsége.

Mint említettük, a terület tulajdonjoga még vitás a katonai kincstár és a székesfőváros között és annak tisztázására jelenleg peres eljárás folyik. Tényleges birtokban jelenleg a katonaság van és így elsősorban tőle függ az átengedés kérdése. Az átengedés ellen főleg azt hozzák fel érvül, hogy kiképzési célokra és ünnepélyek megrendezésére feltétlen szükségük van a területre. Az első érv ma már bizonyára nem áll meg, mert a Vérmező közelében ezidőszerint csupán egyetlen laktanya van, a várbeli Ferdinánd laktanya és ebben is oly csekély létszámú legénység van, hogy azok kiképzésére semmi esetre sem szükséges egy ily óriási területnek állandó lefoglalása.

Ami pedig a katonai díszszemlék és ünnepélyek rendezését illeti, mi sem volna könnyebb, mint a Stadion tervezésénél olyan megoldást biztosítani, mely a csapatoknak a Stadion belsejébe való bevonulását vagy átvonulását — még a lovasságot és tüzérséget is beleérve — a legteljesebb mértékben biztosítaná. A Stadion ily formában nemcsak hogy akadálya nem lenne ezeknek a díszszemléknek, sőt ellenkezően: díszes és méltó keretül szolgálhatna azoknak. Mindenesetre kívánatos volna, hogy a katonai kincstár egy nagy és nemes gesztussal átengedné a Vérmezőt olyan közcélokra, melyek elsősorban a nemzeti védelem kérdését szolgálják. Olyan hatalmas és értékes terület, mint a Vérmező, a főváros szívében úgy sem maradhat meg örök időkre gyakorlótérnek, mert a gyakorlótéreket a város fejlődése nyomán úgyis a külső perifériákra kell kihelyezni.

A székesfőváros a múltban szintén állást foglalta Stadionnak a Vérmezőn leendő elhelyezésével szemben, még pedig főleg városrendezési okokból. Azzal érveltek, hogy a Stadion kolosszális tömegei elcsúfítanák a környéket és nem illeszkednének bele abba a szép képbe, melyet a Déli Vasút felől a várhegy nyugati oldala nyújt. Ez az aggodalom azonban bizonyára teljesen eltűnik, ha a városrendezési ügyosztály meglátja a Nemzeti Stadion építési terveit. Nincs itt szó idomtalan tribünökről, melyek csupasz hátsó falaikkal a Krisztina-körútra merednének. Ellenkezően, a nemes anyagból készült, művészi kivitelű homlokzat dísz lenne az egész városrésznek és távlatilag sem rontaná a várhegyre nyíló kilátást. A Stadionok díszesebb kiképzése terén már a külföldön is figyelemreméltó példákkal találkozunk. Utalunk a stockholmi Stadionon kívül a *Wembley Stadion* főtribünjének külső homlokzatára, mélymonu-

A wembleyi Stadion főtribünje.

mentális tömegeivel egy hatalmas pályaudvar benyomását kelti a nézőben. Sőt elég a budapesti új Lóverseny-tér főtribünjére hivatkozunk, melynek hátsó frontja egy luxushotel benyomását kelti s a város bármely részének díszé lehetne.

Megbecsülhetetlen előnye a vérmezői megoldásnak, hogy itt minden előzetes feltöltési vagy alapozási munka nélkül az építést azonnal meg lehetne kezdeni, ami egyetlen más komolyan kombinációba vehető területre sem áll.

Ha minden óhaj és törekvés dacára ismét meghiúsulna a Vérmező megszerzése, ebben az esetben az állandó kiállítás céljaira fenntartott lágymányosi terület volna az, amely a Nemzeti Stadion céljainak aránylag legjobban megfelelne. Egy dolog azonban kétségtelen; amily mértékben eltávolodunk a Stadion helyével a város középpontjától, olyan mértékben töredeznek le egyes részek az elgondolt magyar sportfórum szerves egészéből és végeredményben annál kevesebb lesz megvalósítható a Nemzeti Stadion céljaiból. Egyes intézmények, melyek egy központi fekvésű Stadionban természetszerű elhelyezést nyerhetnek, egy perifériális fekvésű Stadionban már nem vihetők ki. Abban a mértékben amint a központtól való távolság növekszik, csökken a Stadion forgalma.

Mindezek a bajok fennállanak a Vérmező kivételével az összes területekre, tehát az állandó kiállítási területre is, de a legnagyobb hibája e területnek egyéb kétségtelen előnyei mellett az a körülmény — mely csak az első helyszíni szemle után jutott tudomásunkra — hogy a Nemzeti Stadion céljaira szóba jövő része túlnyomóan magán tulajdonban van és így csak rendkívüli nagy anyagi áldozatokkal vagy pedig hosszadalmas kisajátítási eljárás útján volna megszerezhető. Amellett az összekötő vasúti híd és a Műegyetem közötti terület $\frac{4}{5}$ része ma még víz alatt áll, ami a Stadion megközelíthetőségét hosszabb időn át hátrányosan befolyásolná. Mindezek alapján a Vérmezőn megépíthető a ma Stadionja, a lágymányoson csak a holnap esetleg a holnaputáné.

Ha azután e tervek egyike sem volna megvalósítható, akkor, ha csak a Stadion kérdését újból le nem akarjuk venni a napirendről, nem marad más hátra, mint a felajánlott magántelkek közül valamelyiknek vétel útján való megszerzése. A város legkülönbözőbb részein ajánlottak fel telkeket az Országos Testnevelési Tanács útján az áll annak a Stadion céljára, melyeket természetesen ezidőszerint közelebről megjelölni nem óhajtunk. De már most is le kell szögeznünk, hogy ezek a területek a Vérmezővel és a kiállítási területtel szemben csupán másodrendűek és csak végső szükség esetén vehetők kombinációba a Nemzeti Stadion céljaira.

Ezekben voltunk bátrak ismertetni a Nemzeti Stadion immár túl soká vajdó kérdését, rámutatva egyidejűen a megoldás elé tornyosuló, de szerintünk többé már nem elháríthatatlan akadályokra. Mindent egybevetve annak a reményünknek adunk kifejezést, hogy

évtizedek kitartó munkája után végre siker fogja koronázni törekvésünket, hogy előbb-utóbb mégis csak sor kerül a mindnyájunk által oly hón óhajtott legnagyobb sporteseményre: a *Nemzeti Stadion* alapkőletételére!